

TURİZME FİSKE TAŞLARI..

Türk turizminin 1989-1998 yılları arasındaki macerasını kitap haline getirmek istedim. Bu kitap için "günce", Türkiye turizminin son on yılının "hatıra defteri" de diyebiliriz.

"*Turizme Fiske Taşları*" dört bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm'de beyanatlar, konuşmalar, röportajlar, yazılar yer almaktadır. İkinci Bölüm ise TURBAN'a ayrılmıştır. Üçüncü Bölüm kitabın gövdesini oluşturmaktadır. Bu bölümde bilimsel ağırlıklı makalelere yer verilmiştir. Kitaba adını veren Dördüncü Bölüm daha ziyade güncel meselelere ve temel konulara değinen fıkralardan meydana gelmiştir.

Birinci Bölüm 1989 - 1991 yılları arasındaki yaklaşık iki yıllık bir süreyi kapsamaktadır. İlk bakışta kısa bir süre gibi görünmekle birlikte, yaşanan olaylar gözönüne alındığında, çok hareketli bir dönemi içermektedir. 1980 ihtilâlinde sonra Askeri Hükümet turizme ciddi bir şekilde önem vermiştir. Yönetimin kendi sistemi içerisinde, daha önce parlamentodan geçmesinde zorlanılan bazı kanunların hayata geçirilmesi mümkün olmuştur. Daha sonra 1983 yılında iktidara gelen ANAP Hükümetleri ve Başbakan Turgut ÖZAL'da turizme verilen önemi devam ettirmiştir. ÖZAL kısa sürede yarattığı "karizmatik lider" görüntüsünün da rüzgârıyla, gerçekten ekonomide devrim niteliğinde uygulamalar başlatmıştır. Liberal ekonominin yerleşebilmesi için hazırlık dönemi olarak düşünülen teşvik uygulamalarının önemli bir bölümü turizm sektörüne sağlanmıştır. Bir tarafta Turizm Bakanlığı'nın arazi tahsisleri, T.C. Turizm Bankası A.Ş.'nin kredilerini genişleterek artırması ve diğer taraftan sağlanan yatırım indirimlerinden ithalat serbestisine kadar türlü teşvikler; turizm yatırımlarını, Türkiye'de hemen hemen hiç görülmemeyen şekilde, plân hedeflerinin üzerine çıkartmıştır. Bu dönem; Ege ve Akdeniz sahip bandında birbiri ardına atılan temellerin ve yükselen turistik tesislerin işletmeye geçebilmek için piyasadan çok yüksek ücretlerle personel topladığı dönemdir. Bir taraftan şaşaalı temel atmalar, bir taraftan gösterişli açılışlar, turizm mevsimlerinin başlaması dolayısıyla görkemli törenler; gerçekten bu devrin bir BALAYI DÖNEMİ olarak yaşanmasına ve tanımlanmasına sebep olmuştur.

Bu kısaca saydıklarımızdan, daha ziyade de yaşadıklarımızdan dolayı biz Birinci Bölümümüzde "Balayı Dönemi"nden Krize, dedik. Çünkü 1989 yılından itibaren sorunlar da ciddi bir şekilde belirmeye başlamıştır.

Kitabın en ilginç yazılarından birisini, Birinci Bölümümüzün Birinci Yazısı teşkil etmektedir. "Turizmimiz Ne Durumda?" başlıklı yazı aslında "İcraatın İçinden" programında yapılan bir konuşmanın metnidir. "İcraatın İçinden" ise, o günlerde hükümet tarafından çok sık başvurulan bir propoganda programıdır. Bu programda yeni turizm yatırımları gösterilmiş ve yaşanan turizm hamlesi anlatılmıştır. 1980 - 1989 tarihleri arasındaki müthiş gelişme rakamlarla ortaya konulmuş. ve denilmiştir ki:

"Bu rakamlar güzel rakamlardır. Oldukça önemli bir gelişmenin işaretidir. Aynı zamanda şunu da ifade etmek istiyorum, bu rakamlar Türkiye'nin turizm potansiyelini lâyıkıyla ifade eden rakamlar da değildir. Türkiye'nin turizm potansiyeli bu portenin çok daha fevkindedir.

Şimdi, "Turizm can çekişiyor" gibi mübalağlı görüşlere kesinlikle iştirak etmediğimi ifade etmek istiyorum.

Ama ciddi bir durumun olduğu da muhakkak. bunu inkar etmek mümkün değildir. İnkâr Türk turizminin sorunlarını daha da ciddi çıkmazlara götürür (s. 11).

**Dr. MEHMET
ÖZDEMİR**

Bu sözler 30 Haziran 1989 tarihinde Devlet Televizyonundan Hükümet propogandası olarak söylenmiştir. demek ki ciddî bir durum var.

Birinci Bölümümüzde bu ciddî durumu anlatmaya; çarelerini araştırmaya ve bulmaya çalışıyoruz.

".. 1 Ağustos 1990'dan sonraki gelişmelerde ise bizim bir dahlimiz mevcut değil. Bir benzetme yaparsak; 15 Ağustos'ta Türk turizmi trafik kazasına uğradı. Önce Körfez Krizi, sonra Körfez Savaşı ile karşı karşıya kaldık. Bu dönemde Türk turizmi karikatürlerdeki gibi, her tarafı kırık çukuk içinde olan bir adama benziyordu..... (s. 88).

"Balayı"ndan Krize Dönemi, Türk turizminin karakteristik durumunun da örneği oluyor. Önce Türk turizminin kendi iç dinamiğinden kaynaklanan sorunlar yumağı. bunan içinde pazarlama var, fiyatlar var, eğitimsiz personel, betonlaşma, çevre problemleri var. Sonra dış dinamik unsurları ve bunların yarattığı sorunlar. Bu da işte bir Çernobil hadisesi olabiliyor, tüm dünyayı etkileyen Körfez Krizi olabiliyor veya taşeron PKK'nın attığı bomba, yakılan ormanlar, talimatla iptal edilen kontenjanlar.....

Bu iç ve dış dinamik kaynaklı sorunlar hep karşımıza çıkacak.

İkinci Bölüm "Turban Dosyası". Bu bölüm "Türk Turizm Tarihi İçinde Turban" ve "Turizm İşletmelerinde Hizmetiçi Eğitim ve Turban Modeli" isimli iki ayrı makaleden oluşmaktadır. Bu makaleler özellikleri nedeniyle ayrı bir bölüm olarak değerlendirilmiştir. Yayımlandıkları tarihte de "Turban Dosyası" olarak nitelendirilen yazılara bir de kitabın yegane konuğu eşlik ediyor. Bu yazıda da "KKTC Turizmde Turban'ın Yeri ve Önemi" anlatılmaktadır.

"Turban Dosyası" artık tarih olan ve Türk Turizm Tarihi içinde ayrı ve özel bir yeri olan, basından çok talihsiz serüvenler göçen TURBAN'ı kısaca tanıtmaya amaçlamaktadır. Bölüm sonundaki MAVİ MEK-TUPLAR; çok kritik bir dönemde, oldukça elverişsiz koşullarda görev yapan bir yöneticinin kadrosuyla bütünleşme çabasının örnekleridir.

Üçüncü Bölüm makalelerden oluşmaktadır. Temel olarak Birinci Bölümümüzde bahsettiğimiz Turizmimizin İç ve Dış Dinamik faktörlerine dayanan sorulara eğilinmekte, incelenmekte ve değerlendirilmektedir.

Üçüncü Bölümümüz 1990 - 1994 yıllarını kapsamaktadır. Bu bölümdeki yazıları beş kısımda kümelendirmek mümkündür: Salt bilimsel yazılar, yaşanan zaman dilimindeki turizm değerlendirmeleri

ve tahlil yazıları, turizm tarihi ile ilgili yazılar, güncel turizm yazıları ve Kıbrıs yazıları. Bu bölümde salt bilimsel dört adet yazı yer almaktadır. "Endüstri İhtilali ile Sosyoloji ve Turizm İlişkisi" çok önemli bir makaledir. Benim akademik misyonumun temelini teşkil eder. Daha sonraki çalışmalar, hep bu temel üzerine inşaa edilmiştir. Bu makale, benim doktora tezimin de temelini teşkil ettiği gibi, başka tezlerin (doktora, yüksek lisans, lisans) de omurgasını oluşturmuştur. "Turizmin Türkiye'nin Sosyal Yapısına Tesirleri" bilimsel çalışmalarımızın çerçevesini çizmektedir. Diğer iki yazı "Turizmle İlgili Sosyal Yapı Araştırmalarında Metodoloji Denemesi" ve "Bilimsel Turizm Araştırmalarında Konu Seçimi"; Sosyoloji ve Turizm bilimiyle uğraşanlar ve Araştırma Metodolojisi, özellikle Sosyal Yapı Araştırmalarına ilgi duyanlar için son derece önemli iki makaledir.

Makaleler Bölümü'nün tahlil yazıları "Körfez Olayı'nın Türk Turizmi Üzerindeki Etkileri", "Turizmimizde 1991 Yılı'nın Genel Değerlendirilmesi", "Turizmde Balayı Dönemi Ne Zaman Bitti?", "Turizmimizde Vahamet ve Lakaydi" önemli analiz yazılarıdır. Olaylar incelenmekte, değerlendirilmekte ve çözüm getirilmeye çalışılmaktadır.

"OECD ülkelerinden gelen turistlerde 1983 yılına göre 1990 yılında % 7.41 bir artma varken, 1991 yılında 1990 yılına göre -37.66 bir düşüş olmuştur... Buna makabil 1991 yılında da Doğu Avrupa Ülkeleri Türkiye'ye önemli ölçüde rağbet etmişlerdir... Doğu Avrupa Ülkelerinden gelenler 1990 yılına göre 1991 yılında % 108.34 oranında artmıştır" (Turizmimizde 1991 Yılı'nın Genel Değerlendirilmesi".

"Bu demek değildir ki, esas turizm faaliyetlerini ikinci plâna atarak, turizm gelirlerinin bu yayılma özelliği dolayısıyla önemli kazanç kaynağı olan tali unsurlar birinci plana çıksın! Konaklama işletmelerimiz ve bazı acentalarımız, esas işlerini bırakıp, halıcılık, dericilik, kuyumculuk, gazinoculuk.... gibi yan işleri ön plana çıkartırlarsa, esas işlerini de kaybederler...." (Turizmde Balayı dönemi Ne zaman Bitti? s. 202).

"Boşuna feryad-ü figan etmenin bir alemi yok!.. Biz 1994 Haziran paniğine göz göre göre geldik. Yapılacak olan; tüm milli meselelerimizde olduğu gibi, adeta düşmanla bir savaştaymışcasına; olanı olduğu gibi, kendimizi kandırmadan tüm gerçekliğiyle görüp, belirli mutabakatı hemen sağlayıp, birlik içinde hareket edilmesidir..." "Turizmimizde Vahamet ve Lakaydi, ss. 281 - 282).

Dört yanı Güncel Turizm Yazıları olarak değerlendirilebilir: "Turizm, Avrupa Topluluğu ve Turizm;

Avrupa Topluluğu Turizm ve Türkiye" yazısını dördüncü bölümde konuyla ilgili diğer yazılar takip edecektir. "Turizmde Akdeniz Ülkeleri Dayanışmasına Doğru" henüz gerçekleşmemiş bir tasarıdır. Ancak bu tasarımın önemli bir bacağı gerçekleşmiş, Merkez Bankaları bir birlik haline gelmiştir. "Zavallı Çıkrıkçılar Yokuşu" yazısı nostalji duygularının dışında bugün Ankara'nın önemli turizm merkezlerinden birisini anlatmaktadır. "Talih Oyunları Salonları" ise çok ciddi bir çalışmanın ürünüdür. Hala aktüalitesini korumaktadır. Bu konuya bakışımız değişmemiştir: "... Ancak, toplumun ruhsal ve fiziksel sağlığı içinde Devlet bir takım tedbirler almak mecburiyetindedir" (Talih Oyunları Salonları, s. 206).

"Cumhuriyetin 70. Yılında Türk Turizmi", "Turizm tarihinden İki Önemli Makale", "Dostum Hazar Zafer DOĞAN'ın Ardından", Turizm Yazıları ile ilgili yazılar olarak nitelendirilebilir. Burada Hasan Zafer DOĞAN'ın turizmimize katkıları yanında, merhum turizm yazarları Nimet ARZİK ve Şevket Raşit HATİPOĞLU rahmetle anılır.

Nimet ARZİK ne kadar sade bir şekilde turizmin çok önemli ve çok kritik bir yönünü anlatıyor "... turistik seyahat keyif için yapılan seyahate denir" (s. 243).

Bu bölümde de Kıbrıs ile ilgili iki makale var. Bu makalelerde KKTC çeşitli sorunlarıyla incelenmektedir.

Dördüncü Bölüm kitabın adını veriyor. "Turizmde Fiske Taşları". Birbiriyle ilgisini koruyan bölümlerimizin hem devamı, hem son sözleri gibi. Bu bölümümüzde kısa, öz, mesaj veren yazılar çoğunlukta: "Turizm, Türkiye'nin Milli Bir Meselesidir", "Turizmimizde Birleşik Kaplar' Kaderi Kaçınılmaz mı Olacak?", "İnsan, İlle de İnsan", "Turizm Simge Oldu", gibi yazılar hep turizme atılan ufak taşlar.

İnsanın değeri, insana verilen değer, turizm sektöründeki insan gücünün niteliği tüm yazılarda sürekli olarak

vurgulanmaktadır: "... kahrolan tabii yalnızca onlar değil. Olup biteni görebilenler de, çok güç koşullarda yılların bilgi ve tecrübesiyle yetmişmiş kadrolar da yapılan soytarınlıkları gördükçe, ellerinden uzılmekten başka bir şey gelmiyor... Hele bir de TURBAN gibi bir MEKTEP yer ile yeksan olduktan sonra!...." (İnsan, İlle de İnsan, s. 290).

On yıldan beri her yıl katınılan ITB - Berlin Fuarı intibaları, "ITB Berlin - 1994 ve Türk Turizmi" ve "Berlin'den Türkiye Güzel Görünüyor(du)" yazılarıyla işlenmiş. "Turizmimizde Durum Vahim", "Turizmde Mutabakat Arayışları", "Turizmimizde 1990 Yılı'nın Temmuz Ayına Dönmüş Gibiyiz", "21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye Turizmi" çok ciddi olarak değerlendirilmesi gereken yazılardır: "...Turizmde öncelikli mutabakata varmamız gereken temel husus şudur:

1. Turizmimizde mutabakat, Türkiye'nin genel mutabakat arayışlarından soyutlanamaz.
2. Turizmimizin sorunları, Türkiye'nin genel sorunlarından ayrı tutulamaz (Turizmimizde Mutabakat Arayışları, s. 303).

Bu bölümde de Kıbrıs'la ilgili iki yazı var. Bunların yanında bir ufuk turu taraması olarak nitelendirilebilecek üç yazı "Gümrük Birliği En Çok Turizm Sektörünü Etkileyecektir", "Batıdan Kopamayız", "Globalleşen Dünyanın Gözdesi Turizmdir" yer almaktadır.

Bölümün son yazısı, kitabın da son yazısıdır. Belki de tüm söylenenlere bu yazı ile nokta koyulmaktadır.

"... 21. Yüzyılda Türkiye nasıl olursa, turizmimiz de öyle olacaktır. Ne zaman turizmimizde istediğimiz düzeye ulaşacağız?"

Türkiye bütün kurumlarıyla ve kuruluşlarıyla çağdaşlaşmasını yani batılılaşmasını tamamladığı zaman..." (21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye Turizmi, s. 347).

Turizmde Fiske Taşları

Dr. MEHMET ÖZDEMİR

3.750.000 TL.

Dr. Mehmet Özdemir'in 1989 - 1998 yılları arasında yayımlanmış yazılarından oluşan kitap, aşağıdaki adresten ve Turhan Kitabevi'nden edinilebilir.

Anatolia Dergisi, P. K. 589, Yenişehir, 06444 Ankara